

AK Parti Döneminde Ortadoğu'da Türk-Amerikan İlişkilerinin Jeokültürel Ekseni: İslami Kimlik*

Geocultural Axis of Turkish-American Relations under the JDP Rule in the Middle East: Islamic Identity

Muharrem EKŞİ**

Öz

Türk-Amerikan ilişkileri tarihsel olarak hep inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Aynı şekilde AK Parti döneminde de Türk-Amerikan ilişkileri bu sürekliliği muhafaza etmekle birlikte ikili ilişkilerde önceki dönemlerdeki Türkiye'nin jeopolitik konumu yerine bu sefer jeokültürel boyut önem kazanmıştır. Bunda küresel siyasetin dinamiklerinin 11 Eylül Terör saldırıları sonrasında 'İslami terör' olgusu çerçevesinde şekillenmeye başlaması etkili olmuştur. Bu araştırma, AK Parti döneminde Türk-Amerikan ilişkilerinin jeokültürel ekseni olan model ülke retoriğini, Ortadoğu politikası odaklı kamu diplomasisi paradigması çerçevesinde analiz etmektedir. Temel araştırma sorusu, AK Parti döneminde Türk-Amerikan ilişkilerini belirleyen ana faktör ve eksen nedir? Bu çalışmada iki temel argüman geliştirilmiştir: Birincisi, AK Parti döneminde Türk-Amerikan ilişkilerini belirleyen esas unsur, Türkiye'nin İslami kimliği olmuştur. ABD, AK Parti'nin İslami kimliğini Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi stratejisinde model olarak kullanmayı tercih etmiştir. Bu bağlamda ikili ilişkiler, jeokültürel eksen temelinde Ortadoğu'nun Müslüman toplumlarını dönüştürme amaçlı model ülke retoriği düzleminde gelişme göstermiştir. İkincisi, Türk-Amerikan ilişkileri, 2013 yılından itibaren Arap Baharı sürecinde Suriye ve Mısır kriziyle bozulmaya başlamış ve siyasal İslam ve ilımı İslam konusunda iki ülkenin çıkarları ayrışmaya başlamıştır. Özellikle ABD'nin ilımlı İslam politikasından vazgeçmesi, AK Parti ile ABD arasındaki ilişkilerin kırılma noktası olmuştur. Bu bağlamda da ikili ilişkilerin geleceğinin bir boyutunu siyasal İslam özellikle İŞİD gibi 'İslamcı terör' örgütleri diğer boyutunu ise ABD-İran yakınlaşmasının belirleyeceği ileri sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türk-Amerikan ilişkileri, Türk dış politikası, Ortadoğu politikası, Model ülke, Kamu diplomasisi

Abstract

Turkish-American relations have historically always experienced its several ups and downs. Turkish-American relations have maintained this continuity while Turkey's geocultural dimension have gained importance instead of its geopolitical position during Justice and Development Party (AK Parti) decade. The dynamics of global politics have began to take shape within the framework of 'Islamic terror' after the September 11 terrorist attacks that influenced herein. This paper analyzes the axis of geoculture in the context of model country rhetoric in the U.S.-Turkey relations focusing particularly on the Middle East politics within the scope of public diplomacy. The main research question of the study is as follows: what is the primary factor and axis that determines the U.S.-Turkey relations? The research has two

* Makalenin Geliş Tarihi: 02.09.2015, Kabul Tarihi: 17.05.2016

** Yrd. Doç.Dr., Kırklareli Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, E-posta: eksimuharrem@gmail.com

Gazi

Akademik
Bakış

59

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

fundamental arguments: First, the determining factor has been Turkey's Muslim identity under JDP. The U.S. has opted to use JDP's Islamic identity as a model in its grand strategy of Greater Middle East and North Africa Initiative. The bilateral relations have set by the rhetoric of model country in the axis of geoculture, which aimed to transformation of Muslim Middle Eastern societies. Second, the relations have began to deteriorate with Syrian and Egyptian crisis in the process of 'Arab Spring' since 2013 and the interests of two states have conflicted over the political Islam and moderate Islam. More particularly, the abandon of the U.S.'s moderate Islam policy became a turning point of the relations between JDP and Obama administration. In this context, it is suggested that the one dimension of political Islam and the other dimension the U.S.-Iran rapprochement which will determine the future of the U.S.-Turkey relations.

Keywords: Turkey-US relations, Turkish foreign policy, Middle East politics, Model Country, Public diplomacy

Giriş

Türk-Amerikan ilişkileri, 2010 yılından itibaren Ortadoğu'daki alt üst oluşlar nedeniyle küresel basın ve uluslararası diplomatik ortamlarda eskisinden çok daha fazla tartışılır hale gelmeye başlamıştır. Bunda iki ülke ilişkilerinde gerilimli dönüm noktalarının 2000'lerde artması ve sıklaşması etkili olmuştur. Bununla birlikte iki ülke ilişkilerinin genel niteliğinin zikzaklı olduğu ileri sürülebilir. Zira 1962 yılındaki Küba krizi, 1964'teki Johnson Mektubu, 1974 yılındaki Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekatı ve sonrasında 1975-78 yılları arasında ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı silah ambargosu olayları iki ülke ilişkilerindeki tarihsel güven bunalımının dönüm noktalarıdır¹.

2000'lerde ise ilk olarak 2003 yılında Kuzey Irak'ta müttefik ABD askerlerinin Türk askerlerinin başına çuval geçirme olayı², iki ülke ilişkilerini derinden yaralamış ve tarihsel güven bunalımı kaynaklarına yeni bir dönüm noktası eklemiştir³. Türk Silahlı Kuvvetlerinin Milli Güvenlik Kurulunda ABD'nin Irak'a Türkiye üzerinden geçişine destek açıklaması yapmaması ve bunun üzerine 1 Mart tezkeresinin meclisten geçmemesine çok sinirlenen Bush yönetimi, Kuzey Irak'ın Süleymaniye kentinde gerçekleşen çuval olayıyla⁴ bir nevi Genelkurmayı cezalandırmıştır. Ancak bu onur kırıcı olayın etkisi⁵, AK Parti hükümeti tarafın-

- 1 Çağrı Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I: 1919-1980, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s.681-715.
- 2 WikiLeaks belgelerine göre çuval olayı için bk. "Çuval olayı'nın perde arkası WikiLeaks'te", T24, 04.04.2011, Erişim tarihi: 02.04.2016, <http://t24.com.tr/haber/cuval-olayininin-perde-arkasi-wikileaks>.
- 3 Türk-Amerikan ilişkilerinde güvensizlik unsuru olan konular kamuoylarında nüfuz etmektedir. Mehmet Yegin, Eyüp Ersoy, *Türkiye-ABD İlişkileri: Çok Boyutlu Bir Ortaklığa Doğru*, USAK Rapor No:13-05, Mayıs 2013, s.37.
- 4 Tezkerе süreci için bk. Meltem Dikmen Canikliođlu, "Ulusal ve Uluslararası Hukuk Işığında Türkiye'nin 2003 Tezkerе Serüvenine İlişkin Görüşler-Düşünceler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2007, ss.29-97, s. 33.
- 5 ABD Büyükelçisi Ross Wilson, çuval hadisesinin Türkiye'nin ulusal onurunu zedelediğini ve kamuoyunda büyük bir yara açtığını wikileaks belgelerinde itiraf ediyordu. Bk. "Türk askerine

Görüş

dan kısa zamanda atlatılmıştır. Çünkü çuval olayı, ABD'nin AK Parti hükümetini değil, askeri cezalandırması olarak değerlendirilmiştir. İki ülke ilişkilerinde fazla tahribata yol açmadan atlatılmasına rağmen bu küçük düşürücü hadise, tarihsel güvensizlik kaynağı olarak tarihe geçmiştir.

2003-2013 arasında görece istikrarlı ilişkiler, Arap Baharı sonrası Suriye krizinde tekrar gerilimli bir döneme girmiştir. 2013 yılında Suriye müdahalesinde Obama yönetiminin bir nevi 'U' dönüşü yapması⁶, iki ülke ilişkilerinde 2006 yılında imzalanan stratejik ortaklıktan artık ayrışmaya başlayan sürecin dönüm noktası olmuştur. AK Parti döneminde Türk-Amerikan ilişkileri aslında imzalanan stratejik ortaklık belgesiyle derinleşmiş ve bir nevi 2003-2013 arasında on yıllık ilişkilerde bir balayı yaşamıştı⁷. Ancak Suriye politikasında 2003-2013 arasındaki on yıllık dönemde örtüşen çıkarlar üzerinden ortak hareket eden iki ülkenin çıkarları artık çatışmaya başlamıştır. Obama yönetiminin Suriye müdahalesinde ilk önce Türkiye'yi yalnız bırakması ve sonrasında Türkiye'den farklı politika izlemesi, AK Parti hükümetinde büyük bir hayal kırıklığına ve güven bunalımına yol açmıştır. Suriye politikasında Türkiye ile ABD'nin farklı politika izlemeleri, iki ülke ilişkilerini derinden etkilemeye ve ittifak ilişkilerine ve Türkiye'nin NATO üyeliğinin sorgulanmasına⁸ yol açan bir süreci başlatmıştır. Nitekim Suriye sorununda 2014 yılındaki Kobani (Ayn-el Arap) krizi ve 2015'te IŞİD ve YPG konularında Türkiye ile ABD'nin politikaları ayrışmanın ötesinde artık çatışmaya başlamıştı. Türkiye'nin terör örgütü olarak gördüğü YPG'yi ABD'nin açıkça desteklemesi hatta silah yardımı yapması iki ülke ittifak ilişkilerini bitirme noktasına getirmiştir. Nitekim Erdoğan, ABD'ye seslenerek 'AK Parti ortağın müttefikin Kobani'deki terörist mi yoksa ben miyim Ortağın seç' diyordu⁹.

Görüldüğü üzere Türk-Amerikan ilişkileri, tarihsel olarak hep inişli çıkışlı bir seyir takip etmiştir. Ancak AK Parti iktidarı döneminde Türk-Amerikan

çuval olayı Wikileaks'ta", *Internethaber*, 19.02.2011, Erişim tarihi: 03.01.2016, <http://www.internethaber.com/turk-askerine-cuval-olayi-wikileaks-322234h.htm>.

- 6 Mustafa Ergün, "Obama'nın Suriye politikasında U dönüşü!", *PressHaber*, 14.11.2014, Erişim tarihi, 01.01.2016, <http://www.presshaber.com/obamanin-suriye-politikasinda-u-donusu-haber6117.html>.
- 7 Financial Times gazetesi de Türkiye-ABD ilişkilerini balayı şeklinde nitelendirmiştir. "Ankara-Washington hattında balayı", *Hürriyet*, 07.01.2008, Erişim tarihi: 04.01.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/ankara-washington-hattinda-balayi-7979307>
- 8 ABD Dışişleri Bakanlığı üst düzey danışmanı ve Atlantik Konseyi'nin kıdemli üyesi David Philips'e göre ABD, Türkiye'yi NATO'dan bile çıkarmayı tartıştığını ileri sürmüştür. Bk. "ABD Türkiye'yi NATO'dan çıkarmayı tartışıyor", *Aydınlık gazete*, 13.11.2014, Erişim tarihi, 02.01.2016, <http://www.aydinlikgazete.com/mansetler/abd-turkiyeyi-natodan-cikarmayi-tartisiyor-h56990.html>; Bununla birlikte NATO içinde Türkiye sorgulanırken aynı zamanda Türkiye'nin NATO üyeliğini karşılıklı sorguladığını vurgulamak gerekir. Bk. Tank Oğuzlu, NATO ve Türkiye: Dönüşen İttifakın Sorgulayan Üyesi, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 34 (Yaz 2012), ss.99-124, s.102.
- 9 "Erdoğan'dan ABD'ye rest!", *HaberGün*, 7 Şubat 2016, Erişim tarihi: 04.04.2016, <http://www.haberhergun.com/guvenlik/erdogan-dan-abd-ye-rest-h44010.html>.

Gazi

Akademik
Bakış

61

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

ilişkileri önce stratejik ortaklık seviyesinde derinleşip Ortadoğu politikasında Model ülke ve ılımlı İslam konularında ortak politika izlerken 2013 sonrası dönemde Suriye kriziyle ayrılmaya başlamıştır. Bu bağlamda AK Parti döneminde Türk-Amerikan ilişkileri 2003-2013 arası dönem ile 2013 sonrası dönem olarak ikiye ayrılabilir. 2003-2013 arası dönemde Türk-Amerikan ilişkilerinin genel niteliğinin istikrarlı, stratejik ortaklık ve Ortadoğu politikasında ortaklık çerçevesinde geliştiği ileri sürülebilir. Ancak 2013 sonrası dönemde iki ülke ilişkilerinde stratejik ortaklığın artık bittiği yeni bir süreç olarak nitelendirilebilir. Bu araştırmada özellikle ilişkilerin birinci dönemi, ilişkilerin eksenini çerçevesinde analiz edilecektir. Buna göre, 2003-2013 arası dönemde Türkiye ile ABD'nin Ortadoğu politikasında stratejik ortaklık temelinde politika izledikleri argümanı geliştirilmiştir. Bu dönemde iki ülke ilişkilerini ABD'nin Ortadoğu politikasında ılımlı İslam ya da Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi (Greater Middle East Initiative -BOP) belirlemiştir¹⁰. Türkiye, ABD'nin Ortadoğu politikasında Model ülke rolü ile stratejik ortak olarak yer almış ve Arap Baharı sürecine kadar ilişkilerde on yıllık balayı yaşamıştır¹¹. ABD'nin Ortadoğu'nun Müslüman toplumlarını denetimli dönüştürme stratejisinde (forward strategy of freedom¹²) Türkiye'nin İslami kimliği ile Model ülke rolü üstlenmesi, iki ülke ilişkilerinin kültürel eksenini olmuştur. İki ülke ilişkilerinin tarihsel arka planına bakıldığında da İslami kimliğin bir süreklilik unsuru olarak devam ettiği anlaşılabacaktır.

Soğuk Savaş Döneminde Türk-Amerikan İlişkilerinin Ekseni: Stratejik Konumdan Stratejik İslam'a

Türk-Amerikan ilişkilerinin tarihsel arka planına bakıldığında genel olarak kültürel kimliğin hakim olduğu görülecektir. Soğuk Savaş döneminde bile hakim olan jeopolitik ekseninde bu dönemde yeşil kuşak teorisinde kültürel eksene kaymıştır. Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu sistemik yapısında Türkiye, Sovyetlere karşı NATO'nun cephe ülkesi rolü ile stratejik eksenini temsil etmekteydi. Ancak 1979 yılında Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesi üzerine Carter döneminin ulusal güvenlik danışmanı olan meşhur Brzezinski tarafından geliştirilen ve dönemin Dışişleri Bakanı Kissinger tarafından uygulamaya konulan Yeşil Kuşak teorisinde Türkiye'nin rolü stratejik konumdan stratejik İslam'a kaymıştır¹³. Bu noktada ABD'nin İslam'a bakışının hep stratejik olduğu da kaydedilmelidir. Nitekim ABD, Sovyetleri çevreleme politikası icabı bu

10 İlhan Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.), a.g.e. Cilt III, s.267.

11 Türkiye-ABD ilişkilerini izleyen Milliyet yazarı Aslı Aydıntaşbaş, Türkiye-ABD ilişkilerinde muhteşem bir balayı döneminin yaşadığını ve ilk kez böylesini gördüğünü ileri sürmüştür. Bkz. "Medya Köşesi", *Gazeteciler*, 16.02.2012, Erişim tarihi: 07.02.2016, <http://www.gazeteciler.com/medya-kosesi/gunun-okunmasi-gereken-yazisi-47783h.html>

12 İlhan Uzgel, "AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü", içinde İlhan Uzgel, Bülent Duru (der.), *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Phoenix Yayınları, Ankara, 2009, s.31.

13 Baskın Oran, "1980-90: Batı Bloku Ekseninde Türkiye-2", Baskın Oran (der.), a.g.e. s. 11.

Görüş

sefer İslam'ı yeşil kuşak projesinde stratejik bir araç olarak kullanmıştır. Zira Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesi sonrası geliştirilen yeşil kuşak politikasıyla İslam, ABD dış politikasında stratejik bir faktör haline gelmiştir. Diğer bir ifadeyle ABD, İslam'ı hegemonik stratejisinin bir aracı olarak kullanmıştır¹⁴.

Yeşil Kuşak teorisine göre ABD, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'ne karşı Afganistan içindeki Mücahitler ile bu ülke dışından gelen diğer Cihatçı grupları destekleyecek ve bu şekilde Afganistan'dan Sovyetleri çıkaracaktı. Bu anlamda Yeşil kuşak projesiyle radikal İslam, kızıl tehlikeye ve komünizme karşı bir panzehir olacaktı. Bu dönemde ABD, CIA üzerinden Afgan mücahitlerini ve bir anlamda radikal İslam'ı destekleyen politika izlemiştir. Yeşil Kuşak politikasının amacı, Sovyetlerin Afganistan'dan çıkartılması, Doğu Avrupa'dan Batı'ya doğru genişlemesini engellemektir. Aslında ABD'nin Soğuk Savaş döneminde Truman doktrinine göre Sovyet bloğunu çevreleme politikasına Carter döneminde İslamcı gruplarla Sovyetleri yeşil kuşak projesiyle çevreleme eklenmiştir. Bu dönemde Türkiye'de yeşil kuşak politikasıyla uyumlu bir şekilde Türk-İslam sentezi uygulanmıştır¹⁵. Özellikle aynı dönemde 1979 yılında İran'da radikal bir devrimin gerçekleşmesi, ABD'nin Türkiye İslam'ına yaklaşımı daha stratejik hale gelmiştir. İran İslam devriminden sonra ABD, Ortadoğu'da İran merkezli radikal İslam'a karşı müttefiki, NATO üyesi ve AB üyelik sürecindeki Türkiye'nin ılımlı İslam'ını stratejik model olarak görmeye başlamıştır¹⁶. Özal döneminde 1980'lerden itibaren böylece Türkiye, genelde Ortadoğu'daki özelde İran'ın radikal İslam'ına karşı bir model ve engel işlevi görmeye başlamıştır.

Soğuk Savaş Sonrası Yeni Tehdit Radikal İslam'a Karşı Türkiye'nin ılımlı İslam Modeli

ABD, İran İslam inkılabından sonra radikal İslam'ı tehdit olarak görmeye başlamıştır¹⁷. Oysa radikal İslam, Afganistan'da Sovyetlere karşı ABD'nin müttefikleriydi. 11 Eylül 2001 tarihinde El-Kaide'nin terör saldırıları sonrası radikal İslam ve Sovyetlere karşı müttefiki cihatçı İslamcı gruplar ABD'nin düşmanı olmuştur. Bush yönetimi döneminde ABD, El-Kaide'nin 11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırıları sonrası radikal İslami örgütleri besleyen İran, Irak ve Afganistan'ı şer eksenli olarak tanımlamış¹⁸ ve Taliban özelinde radikal İslam'a karşı savaş

14 M. Saleem Kidwai, *US Policy Towards the Muslim World: Focus on Post 9/11 Period*, University Press of America (UPA), Maryland, May 2010, S.27.

15 Baskın Oran, a.g.e. s. 22.

16 Mehmet Seyfettin Erol, "Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Rusya Federasyonu ve bölge Ülkelerinden Genel Bir Bakış", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XIII/1 (Yaz 2012), ss.1-20, s. 6.

17 Angel Rabasa, Stacie L. Pettyjohn., Jeremy J. Ghez, Christopher Boucek, *Deradicalizing Islamist Extremists*, Rand, USA, 2010, s.189.

18 Frances Romero, "States of the Union: George W. Bush and the Axis of Evil", *Time*, 25.01.2011, Erişim tarihi: 14.02.2016, http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2044176_2044193_2044190,00.html

Gazi

Akademik
Bakış

63

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

açmıştır. Bu bağlamda Soğuk Savaş döneminde ABD'nin komünizm tehlikesinin yerini radikal İslam almıştır¹⁹.

1980'lerden 2000'lere kadar Türk-Amerikan ilişkilerinde ılımlı İslam *süreklilik ögesi* işlevi görmeye devam etmiştir. Radikal İslam, Türkiye'nin ABD ile yakınlaşması ve politikalarının örtüşmesinin ötesinde iki ülkenin Ortadoğu'da stratejik ortaklığını getirmiştir. Özellikle AK Parti döneminde uygulanacak olan ılımlı İslam politikası, Özal döneminde bu modelin geliştirilmesi ve deneme yılları olmuştur. Özal ve Demirel döneminde Türk-Amerikan ilişkilerinin eksenini olmaya başlayan ılımlı İslam ögesi, Soğuk Savaş sonrası Sovyetlerin dağılmasının bıraktığı güç boşluğunu İran'ın yerine Türkiye'nin doldurması işlevini görmüştür. İlhan Uzgel'in vurguladığı gibi ABD, 1990'larda Türkiye'yi Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da İran'a karşı model ülke olarak destekleyen politika içinde olmuştur²⁰. 2000'lerde ise ABD, ılımlı İslam stratejisi çerçevesinde Ortadoğu politikasında yine Türkiye'yi model ülke olarak desteklemiştir. Başka bir ifadeyle ABD'nin Türkiye modeli politikası devam etmiştir.

Dolayısıyla ılımlı İslam, Türk-Amerikan ilişkilerinde *işbirliği alanı* olmuş ve iki ülke ilişkilerinin temel dinamiği halini almıştır. Bu çerçevede ABD yönetimleri, Müslüman ülkelerde ılımlı İslamcı partilerin siyasal sürece katılımını desteleyen politika izlemişlerdir. ABD'de CIA Türkiye Masası Şefi Graham Fuller, ılımlı İslamcılarının siyasal sürece katılarak ılımlılaştırılması politikasını geliştiren grupta yer almakta ve bu yaklaşımın öncülüğünü ve savunuculuğunu yapmaktaydı²¹. Bu politika ilk olarak Türkiye'de Erbakan liderliğinde Refah Partisi'nin siyasal sürece katılımıyla meyvesini vermiştir. Ancak 1996 yılındaki Refah deneyimi 28 Şubat 1997 post-modern darbesiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır²². Daha sonra bu yaklaşım, Erdoğan liderliğinde 2003-2013 arası başarıyla uygulanmıştır. Obama'nın Jeffrey Goldberg'e *The Atlantic* dergisinde verdiği röportajda 2016 yılında ılımlı Müslüman lider olarak gördüğü Erdoğan'ı artık bir fiyasko, otoriter lider olarak nitelendirmesi²³, aslında ABD'nin ılımlı İslam politikasının günümüzde başarısızlıkla sonuçlanmasının Erdoğan özelinde bir dışavurumudur.

AK Parti Döneminde Türk-Amerikan İlişkileri: Model Ülke (2003-2013)

Türk-Amerikan ilişkilerinde İslam unsurunun bir süreklilik ögesi olmasında küresel ve bölgesel gelişmeler de etkili olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde Harvard Üniversitesi'nden ünlü siyaset bilimci Samuel Huntington'un 1993 yı-

19 Ministry of the Interior and Kingdom Relations, *From Dawa to Jihad: The various threats from radical Islam to the democratic legal order*, General Intelligence and Security Service, 2004, s. 5.

20 İlhan Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.), a.g.e. Cilt 2, s. 252-53.

21 İlhan Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.), a.g.e. s.257.

22 A.g.y. "AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü", a.g.e. s.16.

23 Jeffrey Goldberg, "The Obama Doctrine", *The Atlantic*, April 2016, Erişim tarihi: 05.04.2016, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>

İnada Foreign Affairs dergisinde yayınlanan 'medeniyetler çatışması' tezi uluslararası kamuoyunun gündemine uzun bir süre yerleşmiş ve küresel düzeyde büyük tartışmalara yol açmıştır²⁴. Konstrüktivist paradigma çerçevesinde fikir ve düşüncelerin küresel siyaseti şekillendirdiği yaklaşımından hareketle 1990'lardan günümüze dünya siyasetinde kültürel unsurlar ön plana çıkmaya başlamıştır. Öyle ki, Huntington'un bu eseri ABD'nin yeni düşman arayışının bir ürünü olarak da değerlendirilebilir. Zira radikal İslami örgütlerle mücadele önemli ölçüde fikirlerin çatışması boyutunda gerçekleşmeye başlamıştır. İşte bu minvalde Türk-Amerikan ilişkileri jeokültürel ekseninde gelişmeye başlamıştır.

ABD, 2000'lerde radikal İslam ile mücadele ve Ortadoğu politikası için Türkiye'de Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) olarak bilinen Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimini geliştirmiştir. Uzel'in belirttiği üzere bu politika aslında Ortadoğu'daki Müslüman toplumların denetimli dönüştürülmesi stratejisine (forward strategy of freedom) dayanmaktadır²⁵. Bu stratejiyle Müslüman ülkelerin ılımlı İslam'a dönüştürülmesi amaçlanmaktaydı. Bu noktada ABD'nin müttefiki, NATO üyesi ve AB üyelik sürecindeki Türkiye'nin bu politikadaki rolü, ılımlı neoliberal İslamı ile Müslüman Ortadoğu'ya model ülke olmaktı. ABD'nin bu politikası, AK Parti liderlerinin Ortadoğu'da lider olma politikasıyla örtüşmüş ve ilişkiler 2006 yılında imzalanan stratejik vizyon belgesiyle²⁶ stratejik ortaklık düzeyine çıkmıştır. Bu bağlamda Türk-Amerikan ilişkilerinin niteliğini esas belirleyen etkenin ABD olduğu ortaya çıkmaktadır²⁷. 1990'larda Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da²⁸ 2000'lerde ise Ortadoğu'da ABD'nin Türkiye'ye biçtiği rol, ilişkileri belirleyici olmuştur. Bununla birlikte iki ülke ilişkilerini olgusal faktörler de önemli ölçüde belirlemektedir. Özellikle 2000'lerde küresel ve bölgesel gelişmeler, iki ülke ilişkilerinde belirleyici olmuştur. AK Parti döneminde İslam, İslamcılık ve siyasal İslam olguları Türk-Amerikan ilişkilerini belirleyen olguların başında gelmektedir. Ayrıca aynı dönemde her iki ülkede Bush ve Erdoğan gibi muhafazakar yönetimlerin olması ilişkileri belirleyen faktörlere eklenebilir.

En dikkat çekici nokta ise ABD'nin Türkiye ile ilişkilerini AK Parti ile yani artık sivil iktidar üzerinden belirlendiği döneme geçilmesidir²⁹. Zira Türk-Amerikan ilişkilerinin AK Parti iktidarına kadar genel olarak asker üzerinden belirlendiği ileri sürülebilir. Başka bir ifadeyle, daha önce iki ülke ilişkileri

- 24 Samuel P. Huntington, "The Clash of Civilizations?", *Foreign Affairs*, Summer 1993 Issues; A.g.y. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, London, 2011.
- 25 Uzel, a.g. m.
- 26 Stratejik Vizyon belgesi için bk. T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/SharedVision.pdf>
- 27 Mehmet Seyfettin Erol, "11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve "Dört Tarz-ı Siyaset", *Akademik Bakış*, Cilt 1, Sayı 1, Kış 2007, ss. 33-55, s. 52.
- 28 Mustafa Aydın (der.), *Küresel Politika'da Orta Asya*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2005; A.g.y. *Türkiye'nin Avrasya Macerası, 1989-2006*, Avrasya Üçlemesi II, Nobel Yayınevi, Ankara, 2008.
- 29 İlhan Uzel, "AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü", a.g.e. s. 24.

Gazi

Akademik
Bakış

65

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

iktidarlardan bağımsız olarak şekillenmekteydi. ABD'nin bu politika değişikliği sadece iki ülke ilişkilerini belirlemekle kalmamış Türk siyasi hayatının da dönüşümünde kolaylaştırıcı bir işlev görmüştür. Esasen AK Parti döneminde iki ülke ilişkilerini belirleyen eksen, ABD'nin Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi ve buna bağlı olarak kamu diplomasisi çerçevesinde yürütülen model ülke politikası olmuştur.

Model Ülke

ABD'nin 2000'lerden Arap Baharına kadar (2003-2013) Ortadoğu politikası, Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi ya da ılımlı İslam politikası çerçevesinde şekillenmiştir. Bu bağlamda ABD'nin Ortadoğu politikasında Türkiye'nin rolü model ülke olarak belirlenmiştir³⁰. Nitekim bu araştırmanın temel argümanlarından biri de iki ülke ilişkilerinde ilk başlarda ağırlıklı olarak daha çok jeopolitik ve jeostratejik eksen belirleyici iken AK Parti döneminde ABD'nin MEI ve ılımlı İslam politikası çerçevesinde jeokültürel eksen belirleyici temel dinamik ve eksen olmuştur. Diğer bir ifadeyle, Türkiye, Ortadoğu politikasında kendisini jeokültürel eksende pozisyonlaştırmıştır. Greater Middle East Initiative (MEI), 2002 yılında UNDP'deki rapora ve 2003 yılında Arap İnsani kalkınma raporuna dayanmaktadır³¹. Bu raporlar, Müslüman ülkelerin demokrasi, eğitim, ekonomi ve soyo-kültürel açıdan sivil toplum temelinde dönüştürülmesi önerilerini içermekteydi. Yani toplumsal dönüşümü öngörmekteydi. Arap Baharını da bu eksen çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Diğer taraftan BOP, 2004'te İngiltere'de yayınlanan Al-Hayat dergisine sızdırılarak Ortadoğu ülkelerinin tepki ölçülmüştür. Bölge uzmanlarının hazırladığı bu raporlardan oluşan BOP, ABD'nin Ortadoğu'nun Müslüman toplumlarını Batı'nın neoliberal kapitalist sistem ve değerleriyle uyumlu olacak şekilde dönüştürmeyi amaçlamaktaydı. ABD, bu projeyi 2004 yılındaki G-8 zirvesinde gündeme almış ve destek arayışına girmişti.

Aslında bu projenin ılımlı İslam olarak nitelendirilmesine aynı dönemde ABD Savunma Bakanlığı'nın bir think tank kuruluşu olarak çalışan Rand Corporation'ın "Civil Democratic Islam Partners, Resources, and Strategies" adlı çalışması³² kaynaklık etmektedir. Çünkü BOP projesi, ılımlı İslam stratejisiyle gerçekleştirilecekti. Böylece radikal İslamın çözümü ılımlı İslam olmuş ve fiiliyatta ılımlı İslam da ılımlı islamcılarının yumuşatılarak yani ılımlılaştırılarak iktidara getirilmesiyle gerçekleştirilecekti. İşte ABD'nin bu politikasında Türkiye, ılımlı İslam'ı temsil eden AK Parti üzerinden Ortadoğu'nun Müslüman ülke

30 Mohammed Ayoob, "The Middle East in 2025: Implications For U.S. Policy", *Middle East Policy Council*, Summer 2006, Volume XIII, Number 2, Erişim tarihi: 08.01.2016, <http://mepc.org/articles-commentary/commentary/middle-east-2025-implications-us-policy?print>;

31 "Greater Middle East Partnership", Al-Bab, 13.02.2004, Erişim tarihi: 02.01.2016, <http://www.al-bab.com/arab/docs/international/gmep2004.htm>

32 Cheryl Benard, *Civil Democratic Islam Partners, Resources, and Strategies*, California, Rand Corporation, 2004.

Görüş

Akademik
Bakış

66

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

ve toplumlarına model ülke olacaktı³³. Nitekim Erdoğan, BOP eş başkanı olduğu ifadesini 2003'ten 2008'e kadar defalarca tekrarlamıştır. Ayrıca ABD'nin Ankara Büyükelçisi Eric Edelman, "Türkiye projenin lideridir" açıklamasını açıktan yapabilmıştır³⁴. Böylece NATO üyesi, laik, ılımlı, neoliberal ve AB üyelik sürecindeki Türkiye modeli, Ortadoğu'nun Müslüman ülkelere kamu diplomasisi yöntemleri çerçevesinde pazarlanmaya çalışılmıştır. Türkiye, Ortadoğu politikasında kamu diplomasisi gereğince model ülke kavramı yerine yumuşak güç kavramını kullanmayı tercih etmiştir³⁵.

Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç

Ortadoğu toplum ve devletleri tarafından olumsuz hatta emperyal olarak anlaşılabilecek gerekçesiyle AK Parti liderleri, Türkiye'nin Ortadoğu politikasını yumuşak güç kavramıyla markalaştırmışlardır³⁶. Kamu diplomasisi yöntemlerini esas alan AK Parti hükümeti Ortadoğu politikasında kendisine alan açmak üzere İslami ton ağırlıklı söyleme başvurmuştur. Böylece JDP karar alıcıları, Ortadoğu halkları ve devletleri nazarında 1923 yılından beri gelişen seküler ve laik Türkiye imajını³⁷ Müslüman Türkiye imajıyla değiştirmeye çalışmıştır³⁸. Hatta Erdoğan söylemlerinde Filistin davası başta olmak üzere İslam dünyasının sözcülüğünü de üstlenmeye başlamıştır. Diğer taraftan kamu diplomasisi çerçevesinde AK Parti liderleri, Ortadoğu halklarını esas alan politika izlemişlerdir. Ortadoğu toplumlarının sempatisini kazanmaya yönelik izlenen popülist politika meyvesini vermiş, Erdoğan ve Türkiye bayrakları Ortadoğu sokaklarında görülmeye başlanmıştır. Hatta başta Ortadoğu'da olmak üzere Batı'da bile eğer Erdoğan Ortadoğu ülkelerinde aday olsa kazanır söylemleri dillendirilmiştir³⁹. Bununla birlikte bölgedeki devlet yönetimleri, kendi halkları nezdinde Erdoğan ve

33 Kemal Kirişçi, "The Rise and Fall of Turkey as a Model for the Arab World", *Brookings*, August 15, 2013, Erişim tarihi: 16.02.2016, <http://www.brookings.edu/research/opinions/2013/08/15-rise-and-fall-turkey-model-middle-east>

34 Murat Köylü, "Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), Türkiye ve Suriye", *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2015, ss. 88-100, s.95.

35 Muharrem EKŞİ, *The Rise and Fall of Soft Power in Turkish Foreign Policy During JDP: The Rise and fall of the Turkish Model in the Muslim World*, LAP Lambert Academic Publishing, 2016, s. 91.

36 "Nitekim Türk dış politikasında, Arap ülkeleri ile olan ilişkiler, komşularla sıfır sorun politikası ve bunun sonucunda bölge ülkeleri arasında artan ticar. ve dostluk ilişkileri, değişen küresel güç dengeleri ve eksen kayması tartışmaları bu çerçevede ele alınmaktadır.", Mehmet Seyfettin Erol, Osman Nuri Beyhan, "Dış Politikanın Belirlenmesi Sürecinde Siyasal Rejimlerin Rolü ve Türkiye Örneği", *Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi*, Cilt: 1, Ertan Efeçil, Rıdvan Kalaycı (der.), Nobel Yayınları, İstanbul, 2012, s. 352.

37 Nasuh Uslu, "Türkiye'nin Yeni Orta Doğu Yaklaşımı", *Bilgi*, Sayı 52, Kış 2010, ss.147-180, s. 155.

38 Mensur Akgün, Sabiha Senyücel Gündoğar, *Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2013*, TESEV Dış Politika Programı, TESEV Yayınları, İstanbul, Kasım 2013, Erişim tarihi: 02.01.2016, <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/Publikationen%20Archiv/Ortak%20Yay%C4%B1nlar/2013/Perception2013-tur.PDF>

39 "Arap gençlerin umudu var", *Sabah*, 27.2.2011, Erişim tarihi: 20.01.2016, http://www.sabah.com.tr/pazar/2011/02/27/arak_genclerin_umudu_var

Gazi

Akademik Bakış

67

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

Türkiye'nin artan etkisi ve popüleritesinden rahatsız olmuşlardır⁴⁰. Buna rağmen Türkiye'nin Ortadoğu politikasındaki başarısı temelde ABD'nin Ortadoğu politikasıyla örtüşmesinden kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Örtüşen Çıkarlar

Bu dönemde AK Parti liderlerinin Ortadoğu'ya açılma politikasıyla ABD'nin Ortadoğu politikasında Türkiye'ye alan açma stratejisi örtüşmüş oluyordu. Zira AK Parti liderlerinin İslam dünyasında Türkiye'nin öncü rol oynaması düşüncesi⁴¹, ABD'nin model ülke politikasıyla tam bir uyum içerisindeydi. AK Parti liderleri Ortadoğu'da bölgesel güç ve bölgesel lider olmanın ötesinde İslam dünyasının lideri olma arzusu taşımaktaydılar. Zira AK Parti liderleri 2005 yılında bir BM girişimi olarak başlatılan ve akim kalan, Türkiye'nin eş başkanı olduğu Medeniyetler İttifakı girişimini de Türkiye'nin önce İslam dünyasının sözcüsü sonra ise lideri olmak için kullandığı ileri sürülebilir⁴². Bu noktada ABD'nin ılımlı İslam politikasında Türkiye'yi desteklemesi, AK Parti liderlerinin bu politikasında kolaylaştırıcı bir unsur olmuş ve bölgede alan açmıştır.

AK Parti hükümetinin bu dönemde Ortadoğu'ya yönelmesinde ABD'nin Ortadoğu politikası temel dinamik olsa da başka faktörler de etkili olmuştur. Öncelikle 2000'lerde Ortadoğu'da güç boşluğunun oluşması ve bunun Türkiye tarafından doldurulmak istenmesi, sistemik bir faktör olarak gözden kaçırılması gerekir. İkinci ve buna bağlı olarak AK Parti hükümetinin Ortadoğu'da bölgesel güç ve İslam dünyasının lideri olma arzusu etkili olmuştur⁴³. Erdoğan'ın konuşmalarında sürekli Müslüman başkentlerini selamlaması bu arzunun bir dışa vurumu olarak değerlendirilebilir. Üçüncü olarak AB ile müzakere sürecinin tıkanması nedeniyle AK Parti liderleri, çok boyutlu dış politika vizyonu çerçevesinde Ortadoğu ve Afrika'ya açılma politikası, Türkiye'nin Büyük Ortadoğu'ya açılmasında rol oynayan etkenler olarak değerlendirilebilir. Dördüncü olarak AK Parti hükümetinin Ortadoğu'ya açılmasında ekonomik etkenler de eşlik etmiştir. Özellikle İslami burjuvazi için Ortadoğu, yeni pazar olmuştur⁴⁴. İşte AK Parti hükümetinin bu yaklaşımı, ABD'nin Ortadoğu politikasıyla örtüşmüş ve bu örtüşme iki ülke arasında stratejik ortak vizyon belgesinin imzalanmasını doğurmuştur.

Görüş

Akademik
Bakış

68

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

- 40 Atilla Sandıklı, "Türk dış politikasının analizi II", *Yeni Yüzyıl*, 24.11.2015, Erişim tarihi: 18.01.2016, <http://www.gazeteyenyuzyl.com/makale/turk-dis-politikasinin-analizi-ii-192>
- 41 Burcu Sunar, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Dış Politika Söyleminde Temalar", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 3, 2013, ss.431-454, s.445.
- 42 Ali Balcı, Nebi Miş, "Turkey's Role in the Alliance of Civilizations: A New Perspective in Turkish Foreign Policy?", *Turkish Studies*, Vol. 9, No. 3, 387-406, September 2008, s.387.
- 43 Esas dikkat çekici olan ise Avrupa Musevi Kongresi Başkanı Pierre Besnainou'nun bile Erdoğan'ı İslam dünyasının sözcüsü olması gerektiğini ileri sürmesidir. Bkz. "İslam dünyasının lideri Erdoğan olmalı", *Gazetevatan*, 15.02.2007, Erişim tarihi: 03.01.2016, <http://www.gazetevatan.com/-islam-dunyasinin-lideri-erdogan-olmalı--108789-gundem/>
- 44 Dilek Yankaya, *Yeni İslami Burjuvazi: Türkiye Modeli*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s.161.

Stratejik Ortak Vizyon

Temmuz 2006 tarihinde imzalanan orijinal ismiyle “Shared Vision and Structured Dialogue to Advance the Turkish-American Strategic Partnership”, BOP kapsamında Ortadoğu politikası özelinde iki ülkenin ortak Ortadoğu politikası izleyeceklerinin belgesi olarak değerlendirilebilir. Bu belge, Türk-Amerikan ilişkilerinin çerçevesini yeniden belirlemiş ve ilişkilere stratejik ortaklık vizyonu kazandırmıştır. Nitekim Bush dönemindeki bu stratejik ortaklık Obama yönetimi döneminde Ortadoğu özelinde model ortaklık⁴⁵ kavramına dönüşmüştür. Bu anlamda bu belgenin Türk-amerikan ilişkilerini derinleştirdiği iddia edilebilir. Çünkü bu belge ile iki ülke Ortadoğu politikasını kuracakları uzmanlık kurullarıyla ortak politika yapmayı öngörmüşlerdir.

Belgenin ‘structured dialogue’ kısmında iki ülke arasında dörtlü bir consultation mekanizmasının kurulması öngörülmüştür. Buna göre, uzman düzeyinde danışma mekanizması kurulacak ve burada iki ülkenin Ortadoğu uzmanları ortak çıkarları belirleyecek ve daha sonra ikinci politika planlama mekanizmasında da ortak politika geliştireceklerdir. Üçüncü diyalog mekanizmasında ise iki ülkenin sivil toplum kuruluşları, ticari kuruluşlar, medya, akademisyenler, bilim adamları ve think-tank’ler arasında diyalog ilişkilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Son olarak dördüncü yüksek düzeyli değerlendirme mekanizmasında ise müsteşarlar düzeyinde en az yılda bir defa ortak değerlendirme toplantılarının yapılması öngörülmüştür⁴⁶. İşte bu anlamda stratejik ortaklık vizyonu belgesi, iki ülke ilişkilerinin ortak politika belirlemesini öngören ve bu yönüyle ilişkileri derinleştiren bir niteliğe haizdir. Ancak Türk-Amerikan ilişkileri, özellikle 2009 Davos olayından itibaren kademeli olarak çatışan çıkarlar nedeniyle bozulmaya başlamıştır.

Çatışan Çıkarlar

Türk-Amerikan ilişkilerinin bozulmasında rol oynayan başlıca etkenlerin başında çatışan çıkarlar gelmektedir. Bununla birlikte iki ülke çıkarlarının çatışmasında AK Parti liderlerinin model ülke rolündeki Batı desteğini, Türkiye'nin Ortadoğu ve İslam dünyasının liderliğine çevirmek istemesinin etkili olduğu ileri sürülebilir. Diğer bir ifadeyle, başta ABD olmak üzere Batı'nın desteği, Türkiye'nin sadece model ülke olmasıyla sınırlıyken AK Parti liderlerinin bunu Ortadoğu'da bölgesel güç ve İslam dünyasının liderliğine çevirmek istemesi Türk-Amerikan ilişkilerinde ayrışmanın temel dinamiği olmuştur. Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerinin bozulması, Mavi Marmara olayı, İran'la yakınlaşması ve Erdoğan'ın ülke içinde ABD'ye göre AB reform sürecinden çıkması ve otoriterleşmesi olguları aslında bu ayrışmanın dışı vurumudur.

45 “Obama’s model partnership”, *Hürriyet*, 07.04.2009, Erişim tarihi: 05.01.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/obama-s-model-partnership-11385705>

46 Stratejik Vizyon belgesi için bk. T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITKA/SharedVision.pdf>

Gazi

Akademik
Bakış

69

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

Türk-Amerikan ilişkilerinde çıkarların çatışmasını çeşitli kritik aşamalar belirlemiştir. Öncelikle AK Parti hükümetinin 2006 yılında Hamas Lideri Khalid Mishaal'i Ankara'da ağırlaması ve sonrasında Hamas ile ittifak ilişkilerine girmesi⁴⁷, Türk-Amerikan ilişkilerindeki çıkarların çatışmasının başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Zaten bundan sonraki süreçte iki ülke politikalarının çatışması artmaya başlamıştır. Özellikle 2009 yılındaki Davos olayından sonra Türkiye-İsrail ilişkilerinin kötüleşmeye başlaması beraberinde Türk-Amerikan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır⁴⁸. Her ne kadar Davos olayı, Erdoğan'ın Ortadoğu'daki popülaritesini zirveye taşısa da Türkiye-İsrail ilişkilerinin aşırı derecede bozulması, Türkiye'nin Ortadoğu politikasındaki manevra alanını daraltmıştır⁴⁹. Oysa ilk başlarda Türkiye, Ortadoğu politikasında kendisine alan açmak üzere İsrail eleştirileriyle Müslüman Ortadoğu halkları nezdinde popülaritesini artırmakta ve bu da Türkiye'nin Ortadoğu'da yumuşak güç olarak sivrilmesine hizmet etmekteydi⁵⁰. Ayrıca bu şekilde AK Parti liderleri, Türkiye'nin Müslüman Ortadoğu'daki laik ve seküler ve İsrail'in müttefiki imajını Filistin davasının savunucusu⁵¹, dindar Müslüman ülke olarak markalamasına hizmet etmekteydi. Ancak Türkiye'nin İsrail eleştirilerini söylemde artırmasının ötesinde Mayıs 2010 tarihinde Mavi Marmara olayında pratiğe dökmesi, iki ülke ilişkilerini bitirme noktasına hatta savaşın eşiğine getirmiştir⁵². İşte Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerinin geldiği bu nokta, aynı zamanda Türkiye'nin Amerika ve Ortadoğu ile ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemiştir.

Diğer taraftan AK Parti hükümetinin İran ve Rusya ile aşırı ve hızlı yakınlaşması da Türk-Amerikan ilişkilerinde çıkarların çatışmasının diğer bir kritik aşamasını oluşturmaktadır. Türkiye'nin BMGK'de Brazilya ile İran lehine oy kullanması, Türkiye'nin ABD müttefikliğinin sorgulanmasına yol açmıştır⁵³.

47 Adnan Abu Amer, "Hamas Türkiye'deki seçimlerle niçin bu kadar ilgili?", *Al-Monitor*, 10.11.2015, Erişim tarihi: 24.01.2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2015/11/hamas-congratulate-turkey-akp-elections.html#>

48 "Türk-İsrail ilişkilerinin Bozulması Amerika'yı Çok Zor Durumda Bıraktı", *Amerika'nın Sesi VOA*, 19.10.2011, Erişim tarihi: 11.01.2016, <http://www.amerikaninsesi.com/content/turk-israil-iliskilerinin-bozulmasi-amerikayi-cok-zor-durumda-birakti-132188548/900591.html>

49 Gencer Özcan, Türkiye-İsrail ilişkilerinin bozulmasını tikanıklığa yol açtığını ileri sürmüştür. "Türkiye'nin Dış Politikası (Beril Dedeoğlu & Gencer Özcan)", *Süreçanaliz*, 27.02.2014, Erişim tarihi: 02.01.2016, <http://www.surecanaliz.org/tr/makale/turkiyenin-dis-politikasi-beril-dedeoglu-gencer-ozcan>

50 "Araplar Erdoğan'ı Neden Seviyor? Stuart Mill'den bir Düzeltme", *Fekmekci*, 20.11.2011, Erişim tarihi: 06.01.2016, <https://fekmekci.wordpress.com/2011/11/20/araplar-erdoganini-neden-seviyor-stuart-millden-bir-duzeltme/>

51 "Davutoğlu: "Filistin davasının önde gelen savunucusu olacağım", *Kanalahaber*, 07.11.2014, Erişim tarihi: 15.01.2016, <http://www.kanalahaber.com/haber/dunya/davutoglu-filistin-davasinin-onde-gelen-savunucusu-olacagim-201359/>

52 Eyüp Can, "Yoksa Türkiye İsrail'le savaşa mı girecek?", *Radikal*, 10.09.2011, Erişim tarihi: 12.02.2016, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/eyup-can/yoksa-turkiye-israile-savasa-mi-girecek-1062879/>

53 "Türkiye, ABD'ye 'hayır' dedi: İran'a yaptırıma karşıyız", *Radikal*, 09.06.2010, Erişim tarihi: 20.01.2016, <http://www.radikal.com.tr/dunya/turkiye-abdye-hayir-dedi-irana-yaptirim-karsiyiz-1001652/>

Görüş

Akademik
Bakış

70

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

Öte taraftan Türkiye, Rusya ile yakınlaşarak Karadeniz'de NATO'ya tatbikat yaptırmaması, Türkiye'nin NATO üyeliğinin sorgulanmasını artırmıştır. Ayrıca Türkiye'nin ŞİÖ üyeliği çabaları⁵⁴ ve son olarak NATO savunma sisteminden bağımsız Çin'den füze sistemi almaya çalışması da bu sorgulamanın derinleşmesine yol açmıştır⁵⁵. Türkiye'nin bu stratejik hamleleri, Batı kulislerinde ve küresel medyada Türkiye'nin eksen değiştirdiği tartışmalarını⁵⁶ da gündeme getirmiştir. Oysa Davutoğlu, bu hamleleri çok boyutlu dış politikanın icabı olarak değerlendirmekteydi. Ancak AK Parti hükümetlerinin Ortadoğu'da Müslümanlar Kardeşlerle yakın ilişkiler geliştirmesi ve Arap Baharı sürecinde Tunus, Fas, Libya ve Mısır'da İslamcı ve Sunni partilerle yakınlaşması⁵⁷ Türk-Amerikan ilişkilerindeki ayrışmayı derinleştirmeye başlamıştır.

Sonuç: Arap Baharının Türk-Amerikan İlişkilerine Etkisi

Arap Baharı başlamadan evvel Türk-Amerikan ilişkilerinde çıkarların zaten çatışmaya başladığı yukarıdaki değerlendirmelerden anlaşılmaktadır. Ancak Arap Baharı sürecinde ve sonrasında ise artık iki ülkenin çıkarlarının çatışmasının ötesinde müttefiklik ilişkilerinde de bir ayrışmaya gidildiği gözlemlenmektedir. Özellikle Türk-Amerikan ilişkileri, Arap Baharı sürecinde Suriye krizi ile güven bunalımı noktasına çıkmıştır. AK Parti liderleri, Amerika'nın Suriye'de Türkiye'yi yalnız bıraktığı ve aldattığına inanmaya başlamışlardır⁵⁸. Bunun da ötesinde Suriye krizinde Türkiye ile Amerika başta ortak politika izlerken 2013 sonrasında tamamen farklı politika izlemeleri, iki ülkeyi karşı karşıya getirmeye başlamıştır. Özellikle Kobani krizinde Suriyeli Kürtler ve PYD/YPG konusunda iki ülke karşı karşıya gelmiştir. Türkiye, Suriye'deki YPG'yi PKK'nın bir uzantısı olarak bir terörist örgüt olarak görüp onunla çatışırken ABD'nin YPG'ye açıkça silah yardımı yapması⁵⁹ ve onu terör örgütü değil, İŞİD'e karşı savaşan bir müttefiki olarak görmesi, iki ülke ilişkilerini derinden ayrıştırmaya başlamıştır. ABD'nin bu yaklaşımı, AK Parti hükümetinde büyük bir güven bunalımına da yol

54 "ABD, "Nato üyesi Türkiye'yi Şangay Beşlisinde görmek ilginç olacak", *Yeşilgazete*, 29.01.2013, Erişim tarihi: 04.02.2016, <https://yesilgazete.org/blog/2013/01/29/abd-nato-uyesi-turkiyeyi-sangay-beslisinde-gormek-ilginc-olacak/>

55 "Türkiye kendi füzesini yapacak", *Aljazeera*, 15.11.2015, Erişim tarihi: 02.01.2016, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkiye-kendi-fuzesini-yapacak>

56 Mehmet Seyfettin Erol, Emre Ozan, "Türk Dış Politikasında Süreklilik Unsuru Olarak Siyasal Rejim", *Akademik Bakış*, Cilt 4, Sayı 8, Yaz 2011, ss. 13-38, s.33.

57 Taha Kassem, "The Rise of Political Islam Can The Turkish Model Be Applied Successfully in Egypt?", *Topics in Middle Eastern and African Economies*, Vol. 15, No. 1, May 2013, ss. 64-91, s.69.

58 "Erdoğan'dan ABD'ye: Yalnız kaldığımızı hissediyoruz", *BBC Türkçe*, 31.03.2016, 05.04.2016, [Youtube, 14.01.2013, Erişim tarihi: 02.01.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=iiedyfwGdSM>](http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160330_erdogan_kerry:ABD tarafından da benzer bir yaklaşım ileri sürülmüştür.)

59 "ABD, YPG'ye antitank silahı mı verdi?", *CNN TÜRK*, 25.02.2016, Erişim tarihi: 01.03.2016, <http://www.cnnurk.com/dunya/abd-ypgye-antitank-silahi-mi-verdi>

açmıştır. Nitekim Erdoğan, ABD'ye seslenerek 'ortağın müttefikin Kobani'deki terörist mi yoksa ben miyim ortağını seç' diyebiliyordu⁶⁰. İşte bu ifade, Türk-Amerikan ilişkileri ve müttelikliğinin geldiği aşamayı açıkça belirtmektedir.

Türk-Amerikan ilişkilerinin Arap Baharı döneminden itibaren bozulmasında Obama yönetiminin Ortadoğu politikasında arkadan yönetme (leading from behind) stratejisine geçmesi de etkili olmuştur⁶¹. Çünkü ABD'nin arkadan yönetme stratejisiyle Türkiye'nin ön safta yer alma politikası birbiriyle çatışmıştır. Örneğin ABD, Kobani krizinde arkada yer alıp Türkiye'nin müdahalesini beklemesine rağmen AK Parti iktidarının tek başına askeri bir müdahaleden kaçınması, iki ülke ilişkilerindeki çıkarların çatışmasını açığa çıkarmıştır. Nitekim Beyaz Saray, Kobani krizinde Türkiye'nin yaklaşımını hayalkırlığı olarak nitelendirmiştir⁶². Aslında Arap Baharı sonrası Suriye krizi özelinde Kürt sorunu iki ülke ilişkilerini belirleyen merkezi konuma geçmiştir. Oysa 5 Kasım 2007 tarihinde Bush-Erdoğan görüşmesiyle iki ülkenin Kürt sorununa yaklaşımı uzlaşmaya varmış ve Türkiye, Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmasını kabul etmişti⁶³. Ancak Arap Baharı sonrası Suriyeli Kürtlerin ortaya çıkması iki ülke ilişkilerinde tekrar Kürt sorununu gündeme getirmiştir. Çünkü Suriyeli Kürtler ve YPG konusunda Türkiye ile ABD farklı yaklaşımlara sahiptir. ABD, Suriyeli Kürtlerin Irak'takilerle birleşmesini öngörürken AK Parti liderleri ise ABD'nin bu stratejisini Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılımını kapatacağı düşüncesindedir. İşte Türk-Amerikan ilişkilerinin geleceğinin bir boyutunu bu bağlamda Suriye krizinin belirleyeceği argümanı ileri sürülebilir.

Diğer taraftan Suriye krizinin yanında İŞİD konusunda da Türkiye ile ABD'nin farklı yaklaşımlar sergilemesi iki ülke ilişkilerini olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Bu bağlamda Türkiye ile ABD'nin İŞİD başta olmak üzere İslami örgütlere bakış açıları da birbirinden ayrılmaktadır. Bu nedenle, iki ülke ilişkilerini belirleyen temel eksenlerden biri siyasal İslam olmaya devam edecektir. Zira AK Parti iktidarının Hamas ve İhvan politikaları Türkiye ile ABD ilişkilerinde ayrışma noktalarından biridir. Özellikle ABD'nin ılımlı İslam politikası, Ortadoğu ve Türkiye ile ilişkilerini belirleyen temel eksen olacağı öngörülebilir. Mısır'da ılımlı İslam'ın temsilcisi olarak İhvan ve Mursi'nin darbeyle indirilmesine göz yuman ABD'nin artık ılımlı İslam politikasından vazgeçtiği

60 "Erdoğan'dan ABD'ye rest!", Habergün, 7 Şubat 2016, Erişim tarihi: 04.04.2016, <http://www.haberhergun.com/guvenlik/erdogan-dan-abd-ye-rest-h44010.html>

61 "Leading from Behind: The "Obama Doctrine" and US Policy in the Middle East", *The Institute for National Security Studies INSS*, 1.04.2013, Erişim tarihi: 05.02.2016, <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=2663>

62 "ABD Özel Temsilcisi Ankara'da", *Amerika'nın Sesi VOA*, 09.10.2014, Erişim tarihi: 13.01.2016, <http://www.amerikaninsesi.com/content/obama-nin-koalisyon-ozel-temsilcisi-ankara-yagidiyor/2477699.html>

63 Murat Yetkin, "Dönüm noktası 5 Kasım 2007", *Radikal*, 02.11.2008, Erişim tarihi: 21.02.2016, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/donum-noktasi-5-kasim-2007-906357/>

anlayışı⁶⁴, Arap Baharı sonrasında Türkiye ile ABD ilişkilerini belirleyen temel dinamik olduğu söylenebilir. Çünkü ABD'nin ılımlı İslam politikası, Türkiye ile ABD'yi Ortadoğu'da ortak stratejik vizyon geliştirme aşamasına getirmiş ve Türkiye bu politikada model ülke rolünü ABD'nin desteğiyle 2013 yılına kadar yürütmüştür. Ancak ABD'nin bu politikadan vazgeçmesi beraberinde iki ülkenin ortak çıkarının da en azından önemli bir boyutunun da bitişini ifade etmektedir.

Son tahlilde Arap Baharı sürecinde Ortadoğu siyasetinin yeniden belirlendiği bu dönemde ABD-İran yakınlaşmasının da gelecekte Türk-Amerikan ilişkilerinin seyrini belirleyeceği iddia edilebilir.

KAYNAKLAR

AKGÜN, Mensur, Sabiha Senyücel Gündoğar, *Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2013*, TESEV Dış Politika Programı, TESEV Yayınları, İstanbul, Kasım 2013, Erişim tarihi: 02.01.2016, <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/Publikationen%20Archiv/Ortak%20Yay%C4%B1mlar/2013/Perception2013-tur.PDF>.

AMER, Adnan Abu, "Hamas Türkiye'deki seçimlerle niçin bu kadar ilgili?", *Al-Monitor*, 10.11.2015, Erişim tarihi: 24.01.2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2015/11/hamas-congratulate-turkey-akp-elections.html#>.

AYDIN, Mustafa (der.), *Küresel Politika'da Orta Asya*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2005; AYDIN, Mustafa (der.), *Türkiye'nin Avrasya Macerası, 1989-2006*, Avrasya Üçleme-si II, Nobel Yayınevi, Ankara, 2008.

AYOUB, Mohammed, "The Middle East in 2025: Implications For U.S. Policy", *Middle East Policy Council*, Summer 2006, Volume XIII, Number 2, Erişim tarihi: 08.01.2016, <http://mepc.org/articles-commentary/commentary/middle-east-2025-implications-us-policy?print>.

BALCI, Ali, Nebi Miş, "Turkey's Role in the Alliance of Civilizations: A New Perspective in Turkish Foreign Policy?", *Turkish Studies*, Vol. 9, No. 3, 387-406, September 2008.

BENARD, Cheryl *Civil Democratic Islam Partners, Resources, and Strategies*, California, Rand Corporation, 2004.

BENARD, Cheryl, "Moderate Islam' Isn't Working", *The National Interests*, 20.12.2015, Erişim tarihi: 04.02.2016, <http://www.nationalinterest.org/feature/moderate-islam-isnt-working-14693>.

CAN, Eyüp, "Yoksa Türkiye İsrail'le savaşa mı girecek?", *Radikal*, 10.09.2011, Erişim tarihi: 12.02.2016, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/eyup-can/yoksa-turkiye-israile-savasa-mi-girecek-1062879/>.

64 Cheryl Benard, "Moderate Islam' Isn't Working", *The National Interests*, 20.12.2015, Erişim tarihi: 04.02.2016, <http://www.nationalinterest.org/feature/moderate-islam-isnt-working-14693>

Gazisi

Akademik
Bakış

73

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

CANIKLIOĞLU, Meltem Dikmen, "Ulusal ve Uluslararası Hukuk Işığında Türkiye'nin 2003 Tezkere Serüvenine ilişkin Görüşler-Düşünceler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2007, ss.29-97.

EKŞİ, Muharrem, *The Rise and Fall of Soft Power in Turkish Foreign Policy During JDP: The Rise and fall of the Turkish Model in the Muslim World*, LAP Lambert Academic Publishing, 2016.

ERGÜN, Mustafa, "Obama'nın Suriye politikasında U dönüşü!", *PressHaber*, 14.11.2014, Erişim tarihi, 01.01.2016, <http://www.presshaber.com/obamanin-suriye-politikasinda-u-donusu-haber6117.html>.

ERHAN, Çağrı "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I: 1919-1980, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s.681-715.

EROL, Mehmet Seyfettin, "11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Araştırmaları ve "Dört Tarz-ı Siyaset", *Akademik Bakış*, Cilt 1, Sayı 1, Kış 2007, ss. 33-55.

EROL, Mehmet Seyfettin, "Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Rusya Federasyonu ve bölge Ülkelerinden Genel Bir Bakış", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XIII/1 (Yaz 2012), ss.1-20.

EROL, Mehmet Seyfettin, Osman Nuri Beyhan, "Dış Politikanın Belirlenmesi Sürecinde Siyasal Rejimlerin Rolü ve Türkiye Örneği", *Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi*, Cilt: 1, Ertan Efeğil, Rıdvan Kalaycı (der.), Nobel Yayınları, İstanbul, 2012, s. 335-356.

EROL, Mehmet Seyfettin, Emre Ozan, "Türk Dış Politikasında Süreklilik Unsuru Olarak Siyasal Rejim", *Akademik Bakış*, Cilt 4, Sayı 8, Yaz 2011, ss. 13-38.

GOLDBERG, Jeffrey, "The Obama Doctrine", *The Atlantic*, April 2016, Erişim tarihi: 05.04.2016, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>.

Görüş HUNTINGTON, Samuel P., "The Clash of Civilizations?", *Foreign Affairs*, Summer 1993 Issues.

HUNTINGTON, Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, London, 2011.

KASSEME, Taha, "The Rise of Political Islam Can The Turkish Model Be Applied Successfully in Egypt?", *Topics in Middle Eastern and African Economies*, Vol. 15, No. 1, May 2013, ss. 64-91.

KİDWAİ, M. Saleem, *US Policy Towards the Muslim World: Focus on Post 9/11 Period*, University Press of America (UPA), Maryland, May 2010.

KİRİŞÇİ, Kemal, "The Rise and Fall of Turkey as a Model for the Arab World", *Brookings*, August 15, 2013, Erişim tarihi: 16.02.2016, <http://www.brookings.edu/research/opinions/2013/08/15-rise-and-fall-turkey-model-middle-east>.

KÖYLÜ, Murat, "Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), Türkiye ve Suriye", *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2015, ss. 88-100.

OĞUZLU, Tarık NATO ve Türkiye: Dönüşen İttifakın Sorgulayan Üyesi, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 34 (Yaz 2012), ss.99-124.

ORAN, Baskın, "1980-90: Batı Bloku Ekseninde Türkiye-2", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt II: 1980-2001, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

RABASA, Angel, Stacie L. Pettyjohn,, Jeremy J. Ghez, Christopher Boucek, *Deradicalizing Islamist Extremists*, Rand, USA, 2010.

ROMERO, Frances, "States of the Union: George W. Bush and the Axis of Evil", Time, 25.01.2011, Erişim tarihi: 14.02.2016, http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2044176_2044193_2044190,00.html.

SANDIKLI, Atilla, "Türk dış politikasının analizi II", *Yeni Yüzyıl*, 24.11.2015, Erişim tarihi: 18.01.2016, <http://www.gazeteyeniyuzyil.com/makale/turk-dis-politikasinin-analizi-ii-192>.

SUNAR, Burcu, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Dış Politika Söyleminde Temalar", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 3, 2013, ss.431-454.

USLU, Nasuh, "Türkiye'nin Yeni Orta Doğu Yaklaşımı", *Bilgi*, Sayı 52, Kış 2010, ss.147-180.

UZGEL, İlhan "AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü", içinde İlhan Uzel, Bülent Duru (der.), *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Phoenix Yayınları, Ankara, 2009.

UZGEL, İlhan "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt II: 1980-2001, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 252-53.

YANKAYA, Dilek, *Yeni İslami Burjuvazi: Türkiye Modeli*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

YEGİN, Mehmet, ERSOY, Eyüp *Türkiye-ABD İlişkileri: Çok Boyutlu Bir Ortaklığa Doğru*, USAK Rapor No:13-05, Mayıs 2013.

YETKİN, Murat, "Dönüm noktası 5 Kasım 2007", *Radikal*, 02.11.2008, Erişim tarihi: 21.02.2016, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/donum-noktası-5-kasım-2007-906357/>.

"Türk-İsrail İlişkilerinin Bozulması Amerika'yı Çok Zor Durumda Bıraktı", *Amerika'nın Sesi VOA*, 19.10.2011, Erişim tarihi: 11.01.2016, <http://www.amerikaninsesi.com/content/turk-israil-iliskilerinin-bozulması-amerikayı-cok-zor-durumda-bıraktı-132188548/900591.html>.

"ABD Özel Temsilcisi Ankara'da", *Amerika'nın Sesi VOA*, 09.10.2014, Erişim tarihi: 13.01.2016, <http://www.amerikaninsesi.com/content/obama-nin-koalisyon-ozel-temsilcisi-ankara-ya-gidiyor/2477699.html>.

Gazi

Akademik Bakış

75

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

"ABD, "Nato üyesi Türkiye'yi Şangay Beşlisinde görmek ilginç olacak", *Yeşilgazete*, 29.01.2013, Erişim tarihi: 04.02.2016, <https://yesilgazete.org/blog/2013/01/29/abd-nato-uyesi-turkiyeyi-sangay-beslisinde-gormek-ilgincl-olacak/>.

"ABD, YPG'ye antitank silahı mı verdi?", *CNN TÜRK*, 25.02.2016, Erişim tarihi: 01.03.2016, <http://www.cnntrk.com/dunya/abd-ypgye-antitank-silahi-mi-verdi>.

"ABD'li Tarihçi Griffin Tarpley:Obama Erdoğan'ı Aldatıyor, Türkler Kaybedecek!", *Youtube*, 14.01.2013, Erişim tarihi: 02.01.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=iiedyfWGdSM>.

"Ankara-Washington hattında balayı", *Hürriyet*, 07.01.2008, Erişim tarihi: 04.01.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/ankara-washington-hattinda-balayi-7979307>,

"Araplar Erdoğan'ı Neden Seviyor? Stuart Mill'den bir Düzeltme", *Fekmekci*, 20.11.2011, Erişim tarihi: 06.01.2016, <https://fekmekci.wordpress.com/2011/11/20/araplar-erdogan-neden-seviyor-stuart-millden-bir-duzeltme/>.

"Çuval olayı'nın perde arkası WikiLeaks'te", *T24*, 04.04.2011, Erişim tarihi: 02.04.2016, <http://t24.com.tr/haber/cuval-olayinin-perde-arkasi-wikileaks>.

"Davutoğlu: "Filistin davasının önde gelen savunucusu olacağım", *Kanalahaber*, 07.11.2014, Erişim tarihi: 15.01.2016, <http://www.kanalahaber.com/haber/dunya/davutoglu-filistin-davasinin-onde-gelen-savunucusu-olacagim-201359/>.

"Erdoğan'dan ABD'ye rest!", *Habergün*, 7 Şubat 2016, Erişim tarihi: 04.04.2016, <http://www.haberhergun.com/guvenlik/erdogan-dan-abd-ye-rest-h44010.html>.

"Erdoğan'dan ABD'ye rest!", *Habergün*, 7 Şubat 2016, Erişim tarihi: 04.04.2016, <http://www.haberhergun.com/guvenlik/erdogan-dan-abd-ye-rest-h44010.html>.

"Erdoğan'dan ABD'ye: Yalnız kaldığımızı hissediyoruz", *BBC Türkçe*, 31.03.2016, 05.04.2016, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160330_erdogan_kerry.

"Greater Middle East Partnership", *Al-Bab*, 13.02.2004, Erişim tarihi: 02.01.2016, <http://www.al-bab.com/arab/docs/international/gmep2004.htm>.

"İslam dünyasının lideri Erdoğan olmalı", *Gazetevatan*, 15.02.2007, Erişim tarihi: 03.01.2016, <http://www.gazetevatan.com/-islam-dunyasinin-lideri-erdogan-olmalı--108789-gundem/>.

"Leading from Behind: The "Obama Doctrine" and US Policy in the Middle East", *The Institute for National Security Studies INSS*, 1.04.2013, Erişim tarihi: 05.02.2016, <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=2663>.

"Medya Köşesi", *Gazeteciler*, 16.02.2012, Erişim tarihi: 07.02.2016, <http://www.gazeteciler.com/medya-kosesi/gunun-okunmasi-gereken-yazisi-47783h.html>.

"Obama's model partnership", *Hürriyet*, 07.04.2009, Erişim tarihi: 05.01.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/obama-s-model-partnership-11385705>.

"Türk askerine çuval olayı Wikileaks'ta", *İnternethaber*, 19.02.2011, Erişim tarihi: 03.01.2016, <http://www.internethaber.com/turk-askerine-cuval-olayi-wikileaks-322234h.htm>.

Görüş

Akademik
Bakış

76

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

"Türkiye kendi füzesini yapacak", *Aljazeera*, 15.11.2015, Erişim tarihi: 02.01.2016, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkiye-kendi-fuzesini-yapacak>.

"Türkiye, ABD'ye 'hayır' dedi: İran'a yaptırıma karşıyız", *Radikal*, 09.06.2010, Erişim tarihi: 20.01.2016, <http://www.radikal.com.tr/dunya/turkiye-abdye-hayir-dedi-irana-yaptirima-karsiyiz-1001652/>.

"Türkiye'nin Dış Politikası (Beril Dedeoğlu & Gencer Özcan)", Süreçanaliz, 27.02.2014, Erişim tarihi: 02.01.2016, <http://www.surecanaliz.org/tr/makale/turkiyenin-dis-politikasi-beril-dedeoglu-gencer-ozcan>.

Ministry of the Interior and Kingdom Relations, *From Dawa to Jihad: The various threats from radical Islam to the democratic legal order*, General Intelligence and Security Service, 2004.

Stratejik Vizyon Belgesi T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/data/DIS-POLITIKA/SharedV>.

Gazî

Akademik
Bakış

77

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016